

58-ма Орликіяда

Грай, Бандуро, Грай!

Українська бандура – народний інструмент, якого історія відзеркалює красу й музичальність, трагедії та витривалість українського народу. Цього року навчимося про історію і розвиток бандури, кобзарства, думи і тим подібне. Декотрі теми, слова та імена повторюються – це підкреслює їхню важливість в розвитку і зберіганню спадщини бандури. Звертайте на них увагу!

Тему бандури неможливо достатньо представити виключно на папері, такщо цього року включаємо плейлисти до матеріалів. Щиро дякуємо Максимові Махлаєві, члену Капелі Бандуристів, який написав велику частину матеріалів (особливо про історію інструмента бандури та бандуристів) та приготував плейлисти про (1) бандуру і (2) бандурні вистави та музикантів. Назначенні твори (#) знаходяться в плейлистах. Цього року додаємо одно-разову вимогу для мистецьких виступів. Просимо вибрати одну думу з книги «*Ukrainian Duma*» та включити принайменше 10 рядків у вашому виступі.

Матеріали були приготовлені перед тим що пандемія Ковіду-19 змусила нас відкликати Орликіяду два роки під ряд. Тішимося, що нарешті використатимемо ці матеріали, але неможливо не звернути увагу на російське вторгнення в Україну. Включаємо мислення про кобзарство в контексті російсько-української війни. Бажаємо успіху в підготовці до цьогогорічного змагу: «Грай, Бандуро, Грай!»

*Малюнок Романа Рuez -
Бандурист.*

Передмова ... і трохи історії¹

Почнемо з відповіддю на запитання, яке ви можливо питалися між собою: Чому Орликівці вибрали цю тему? Відповідь проста:

**«Кобзарство — символ української національної культури,
непереможності й нескореності, волелюбної вдачі українського народу...»²**

Коли вибрали цю тему, ми й уявити не могли, наскільки вона буде доречною (relevant) сьогодні, в період російського вторгнення в Україну. Росія веде війну проти України з метою знищити саму ідею України – мета, до якої прагне вже століттями. Щоб знищити ідею, треба знищити носіїв

¹ <https://ranok.ictv.ua/ua/videos/navishho-v-srsr-masovo-znishhuvali-kobzariv/>, <https://ua.krymr.com/a/26634905.html>, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3352143-spisok-katerini-rujnacia-derzavnosti-pokripacenna-ukrainciv-zorstkarusifikacia.html>

² Енциклопедичний словник символів культури України / За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. — 5-е вид. — Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В.М., 2015.

(bearers) цієї ідеї. А кобзарі – наші носії народної культури та історичної пам'яті. Тому Росія їх боялася і старалася винищити, починаючи з Катериною II.

«Щоб саме ім'я гетьманів навіки щезло ...» – Катерина II. Після того, як Катерина II знищила у 1775 р. Запорізьку Січ, царська влада продовжувала Петра I політику русифікації. Поліція надсилала до Петрограда звіти, в яких заявляла, що кобзарі несуть загрозу російській владі в Україні - і тому розпочались репресії проти кобзарів. За Емським указом 1876 р., кобзарям і бандуристам забороняли виступати на сцені. Міліція нещадно (mercilessly) біла кобзарів, які входили до міст і наважувалися виступати. Справу російських царів продовжили і більшовики.

Після Жовтневої Революції у 1917 р. більшовики одразу ж кинулися знищити національну ідентичність – мову, історію та культуру поневолених народів. Кобзарі не тільки нагадували про героїчне та вільне минуле козацької України, а також розповідали правду про режим більшовиків і підіймали народ на спротив (opposition). Більшовики називали кобзарів «неблагонадійними націоналістичними елементами» і з перших днів радянської влади в Україні кобзарі стали мішенню (targets) для переслідувань та репресії.

- 1918 р. було замордовано лірника Йосипа. 1919 р. в Катеринодарі від рук більшовиків гинуть кобзарі Іван Литвиненко, Андрій Слідюк, Федір Діброва. 1920 р. — Антін Митяй, Свирид Сотниченко, Петро Скидан.³ Подаємо імена, тому що багато інших кобзарів просто зникло безслідно – безіменні, пам'ять не збережена, якби вони не існували.
- У 1925 р. більшовики кобзарів зобов'язали реєструвати свій музичний інструмент у відділах міліції та затверджувати репертуар, заборонили жебрацтво (begging). За найменше порушення – кидали до в'язниці, не даючи їсти-пити, а інструменти знищували.
- Більшовики почали використовувати пресу, щоб підірвати (undermine) кобзарів. Пропагандистські газети кобзарів представляли жебраками та шахраями (beggars and cheaters), які лишень виклянчують (beg) гроші у трудящих (hard-working people).
- Багато було чуток, які іноді сприймаються як історичні факти, що в 1930-их роках в Харкові винищили сотки кобзарів: скликали конференцію і запросили кобзарів з усієї України, вивезли їх вантажівками в ліс і розстріляли. Хоч навіть російський композитор Дмитрій Шостакович⁴ згадував таку подію в мемуарі, жодних точних доказів ще не виявлено⁵.

Але Росії все одно не вдалося знищити ані кобзарства ані народної любові до кобзарів. Музика – це потужна зброя. Росія знову веде війну проти України, і знову музика входить в наш арсенал. Тому хочемо озброїти і вас - давайте, дізнаємось про бандуру.

³ [Розстріляний з'їзд кобзарів - № 3 \(21794\) четвер 12 січня 2017 року - Одеська обласна газета «Чорноморські новини» \(chornomorka.com\)](http://chornomorka.com)

⁴ Volkov Solomon, ed. *Testimony: The Memoirs of Dmitri Shostakovich* (New York: Faber & Faber, 1979), pp.214-15. ISBN 978-0060144760

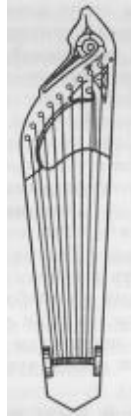
⁵ Kononenko, N. *Ukrainian Minstrels ... and the blind shall sing* (Armonk, NY 1998)

I. Інструмент (Джерело: Віктор Мішалов, Wiki)

Бандура - український народний щипковий (plucked) музичний інструмент. Буває у двох формах - в класичному і сучасному стилі. Походить із родини інструментів арф (harp), гусель та псалтиріонів.

Награ, р. 984.

(а) Арфа

(б) Гуслі

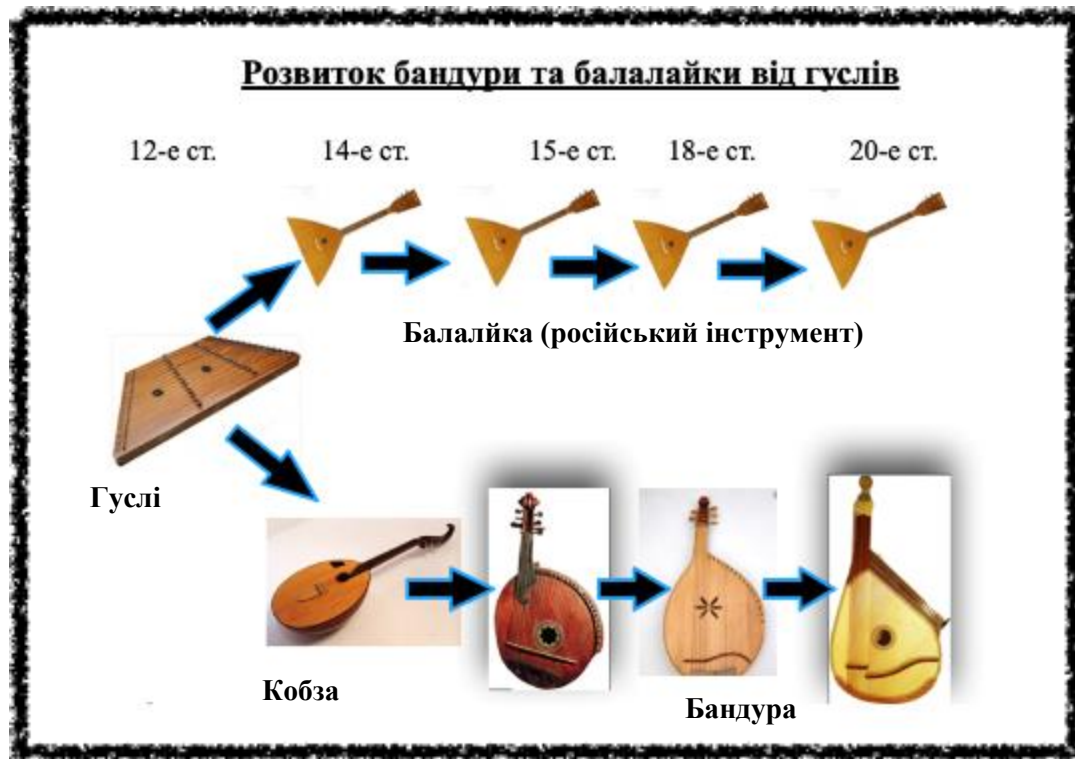
(в) Псалтиріон

(а) Арфа має вертикально натягнуті струни на дерев'яній рамі. **(б) Гуслі** найстародавніший щипковий інструмент, що був дуже популярним у Київській Русі. Струни натягнуто на трикутний дерев'яний ящик (sound board). **(в) Псалтиріон** часто змінював зовнішній і вигляд і техніку гри. В супроводі псалтиріона виконували псалми (accompanied singing of Psalms).

Класичний стиль буває в діатонічному стилі (scalar/diatonic tuning system, which includes 5 whole steps, 2 half steps to span an octave. For example: do, re, me, fa, so, la, ti, do). Сучасний стиль інколи хроматичний (chromatic tuning system, every black and white key on the piano is played in succession).

IA Історія бандури досить незнана, і за того що еволюція цього інструмента досить унікальна. (Існує кілька гіпотез (hypotheses) щодо її походження — може походить на кобзу, а навіть і на давньоруські гуслі).

- Існує теорія, що **гуслі** вплинули на розвиток двох різних інструментів. 1-ша інструментальна лінія впливає на бандуру, а 2-га лінія впливає на російську балалайку.

Значення слова «бандура» також досить незнане. Прийнято думати, що бандура походить від грецької богині Пандора, або із-за схожості на далекосхідні інструменти, як індійську сантуру (Indian santoor) або арабську ууду (Arabic oud) .

- У 14-му столітті, після об'єднання русинських земель із литовським князівством, слов'яни придбали західню культуру та внесли деякі впливи на їхні інструменти, включаючи і кобзу. Кобза в той час була подібна більш на лютні (lute) інструменти, була симетричною, і не мала багато струн. Тільки у 15-му чи 16-му столітті кобза починає набувати більше струн.

Чому думаєте, що Т. Шевченко та сучасний музичний гурт «Гайдамаки» назвали збірки своїх творів «Кобзар»?

- Кобзар** – мандрівний український музикант (bard, minstrel), який грав на кобзі. **Впродовж століть зберігали національний дух і свідомість, мудрість та історію. Разом зі знищенням кобзарів, нищився і неоціненний духовний спадок України – думи, історичні пісні, звичаї, мова, знання історії.** Не можливо уявити творчі здобутки Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Миколи Лисенка без Кобзарської тематики.

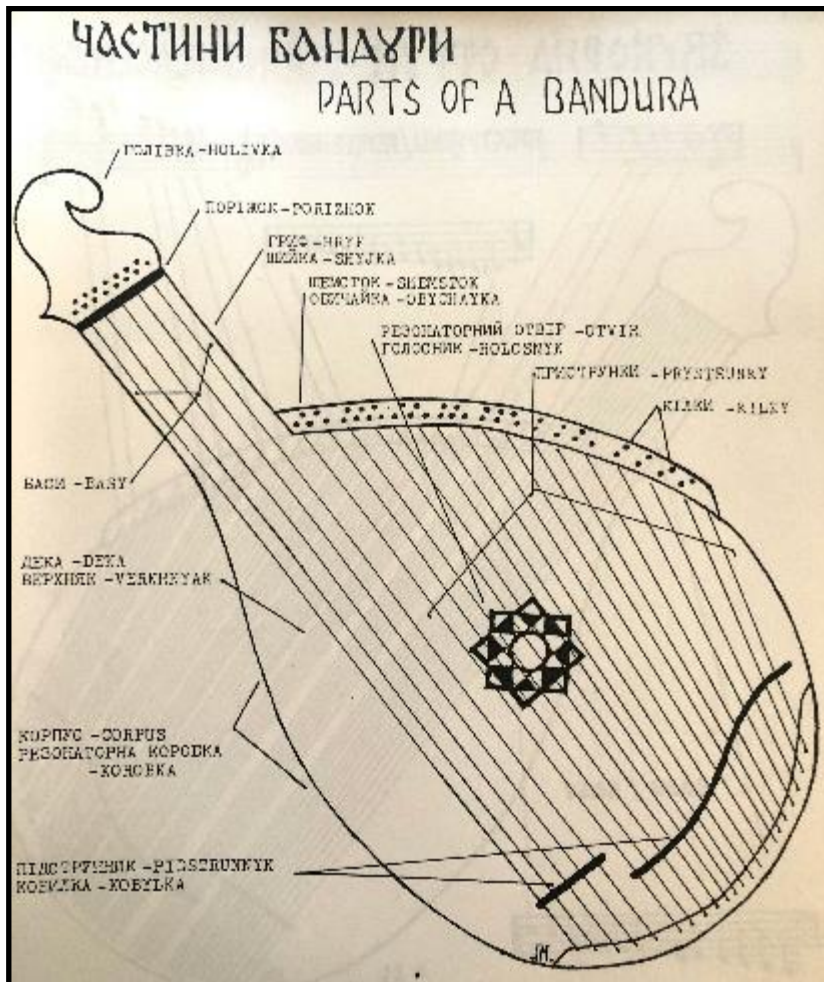
- Із появленням кобзарів, кобза починає набувати популярність серед українських людей. Появляються майстри, оформляються школи.
 - В цей час бандура і кобза були нероздільними інструментами, і тільки з часом кобза починалась класифікуватися інакшим інструментом від бандури.
 - Вже в 1740-му році імперська культурологічна асиміляція класифікує бандуру унікальним та оригінальним українським інструментом.
 - При царській владі, в місті Петербурзі вперше появляється школа для бандури і співаків фольклорного наспіву (melodies) в 1738 р.
- У 18-му та 19-му століттях появляється вперше старосвітська бандура. Різної форми та величини, ці типи бандури вироблялося переважно з клена або верби. Інструмент мав приблизно 20 струн, значна кількість їх - басовими струнами. Кілки були дерев'яними, так як і інструмент. Старосвітська бандура входить до роду класичних бандур, переважно тому, що лад та стрій був діатонічний (tuning was diatonic), та інструмент не був значно великим. Вперше бачимо появлення не симетричного українського інструменту.
- Одна важлива точка про походження бандури від кобзи полягає в тому, що на бандурі було незручно виконувати «думовий лад» (the дума scale) - лад строїння для кобзи.
- На початку 20-го століття, відомий композитор Микола Лисенко заснував школу для бандури при Київській музичній школі. Під час цього періоду, бандура проходить велику метаморфозу (transformation).
 - Вперше появляються предки сучасної бандури. Появляються хроматичні струни, нові регістри добавляються (additional octaves are added) до бандури, інструмент збільшується.
 - Появляються два типи бандур - Харківська бандура та Чернігівсько-Київська бандура. (різниці між цими інструментами на сторінці 8.)

*Бандура і кобза мали велике значення у козацтві. Один із найпоширеніших фольклорних героїв в Україні - це **козак-бандурист Мамай**.*

Слово «Мамай» вживалось як синонім для козака. Тому інколи звали цю картину як «Козак-бандурист» або «Мамай-бандурист.»

I.Б Частини бандури - склад, формат. (Source: Bandura Book 1, Cleveland H.K. School of Bandura)

Ключ (tuning key) - хоча не входить до частин бандури, основний інструмент для настроєння струн.

В давні часи не було ключів - кілки були дерев'яними, і вручну настроювались, як на гітарі, наприклад.

- **Голівка:** інколи декоративна та орнаментована, розміщує кілки для басових струн.
- **Гриф або шийка:** видовжена частина бандури для басових струн.
- **Шемсток:** розміщує кілки для основних струн.
- **Дека або верхняк (deck):** верхня частина корпусу бандури.
- **Корпус бандури:** резонантна коробка котра має отвір (soundbox).
- **Кілки (string pegs):** на них натягується струни, котрі тоді настроєні на певний лад.
- **Дві частини струн:**
 - **Приструнки (main strings):** струни, які знаходяться над резонантним отвором. Бандуристи переважно грають на приструнках правою рукою
 - **Баси:** bass strings. Граються лівою рукою.
- **Підструнник або кобилка (saddle):** тримають струни докупи, від них струни фіксуються внизу.

I.B Типи бандур 20-го століття

На початок, подаємо пряме порівнення кобзи і різних бандур.
(Джерело <http://kobzari.org.ua/?page=articles&subpage=6>)

Бандура Харківського зразка конструкції братів Гончаренків (1948)

Бандура Харківського типу конструкції В. Герасименка (2000)

Кобза

Києво-харківська бандура конструкції І. Скляра (1968)

Оркестрові кобзи

Харківська Бандура більш подібна до кобзи та старосвітської бандури, ця бандура продовжує по кобзарських традиціях.

- Гриф (neck) значно менший, форма бандури набагато кругліша від Чернігівського стилю.
- Середня кількість струн між 40 до 55.
- Старовинні Харківські бандури не мали ніяких механізмів та перемикачів (mechanical gadgets and pitch benders), але із роками, індивідуальні перемикачі появляються на цьому типі бандур.
- Кілки переважно внизу, а кінець струн прив'язується наверху.
- Звук переважно лагідний і гарно передає композиції написані в дусі дум або традиційних пісень. Інструмент дає перевагу для фольклорної музики.
- Нині цей інструмент не популярний в Україні, але набув величезну популярність в діаспорі, більшістю із членами Капелі Бандуристів.

Чернігівська/Київська бандура подібна до кобзи, але розвинута у формі та у стилі грання. Ця бандура продовжує по більш класичному стилі української музики.

- Гриф набагато більший, більше басових струн, форма бандури більш цибулю-подібна (onion-shaped).
- Середня кількість струн між 55 до 65.
- Київські бандури переважно мають ключові перемикачі (key/tonality mechanisms) які допомагають переключатися від одної тональності в другу.
- Кілки переважно зверху, а кінець струн прив'язується знизу.
- Звук переважно дзвінкий та голосний. Інструмент дає перевагу для групової та сольної музики.
- Нині цей інструмент популярний в Україні. Всі українські консерваторії вживають цей інструмент.

I.Г Сучасні/нові типи бандур

Львівська Бандура подібна до сучасної Чернігівської бандури, з деякими нюансами.

- Гриф подібний до Чернігівської, но більше басових струн.
- Середня кількість струн між 60 до 70.
- Львівські бандури переважно мають ключові перемикачі.
- Кілки переважно зверху, а кінець струн прив'язується знизу.
- Звук переважно дзвінкий але резонантний. Інструмент дає перевагу для сольної музики.
- Нині цей інструмент популярний в Україні. Переважно Львівська бандура використовується у консерваторіях в західній Україні, але починає добувати популярність на сході.

Експериментальні Бандури

Vetzel Bandura - рід бандур вироблено канадським майстром українського походження Василем Вецалом. Техніка виробництва бандур продовжувалась у душі братів Гончаренків, але бандури мали значно іншу якість звуку. Переважно зроблені у Харківському стилі, хоча Вецал також виробляв і бандури у Чернігівському стилі. Деякі бандури гібриди - тобто, Вецал старався змішувати харківський стиль із чернігівським стилем. Більшість із його 500 бандур зберігаються у Північній Америці. Він розвив виріб бандури з скловати (fiberglass). Серед визначних бандуристів, котрі користуються його інструментом, включають і українського заслуженого артиста Володимира Войта.

Сучасна Харківська бандура - рід бандур вироблено концертмейстером (concert master) Капели Бандуристів та майстром (master of bandura-building) українського походження Андрієм Бірком. Техніка виробництва його бандур продовжується у стилі братів Гончаренків і детройтського майстра Юрія Приймака. Виробляє і Харківські і Київські бандури, хоча експериментує із унікальним звуком та формою бандури, і старається «імплементувати риси старих і нових інструментів» (MSU Traditional Arts News). Майстер Бірко також працює в вдосконаленні київських механізмів-перемикачів для Харківської бандури.

I.Г Будова Бандури перегляньте плейлист #1. Посилення (link) на сторінці 24.

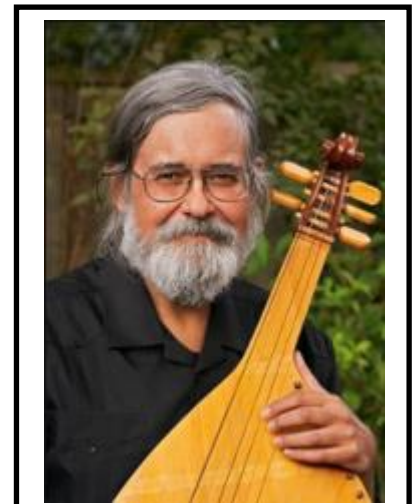
I.Д Стилї Грання на Бандурі (інформації передано усно)

Велика риса грання на бандурі полягає у стилях грання. Протягом 20-го та теперішнього століть являється величезний знак запитання щодо «правильного грання.»

Харківський стиль - походить від Харківської бандури, цей стиль грання дає перевагу до технічного *розвиття обидвох рук*. Бандурист «обнімає» бандуру і переважно грає на приструнках. Цей стиль грання пасує для Харківської та старосвітської бандури в тому, що кілки бандури знаходяться внизу, і легко пересуватись лівою рукою по бандурі. Ліва рука переважно грає зверху, а права рука знизу. Комбінація рук передає 2 різноманітні звуки, продовжуючи у традиційному стилі грання кобзарів. Визначні бандуристи, включаючи і сім'ї Войтів, Мішалових та Капелі Бандуристів, вживають цей спосіб грання.

Чернігівський стиль - походить від Чернігівської бандури, цей стиль грання дає перевагу до технічного *розвитку для правої руки*. (Ліва рука переважно грає баси, але інколи переключасться на приструнки.) Бандурист кладе бандуру між ногами, обнімає гриф бандури лівою рукою, а праву руку просто ставить на приструнки. Цей стиль грання пасує для Чернігівської та Львівської бандур в тому, що кілки бандури знаходяться зверху, і не легко грати харківським способом на цих бандурах. Якщо бандурист мусить переключатися на харківський спосіб, то мусить міняти позицію бандури щоби допомогти лівій руці грати на приструнках. Незважаючи на то, що ліва рука недорозвинута як права у цьому стилі, ліва рука фіксується на басах. Із-за дзвінкого та голосного звуку, бас лунає довго коли права може грати барвисті мелодії. Визначні бандуристи, включаючи і сім'ю Китастих, Жіночий Ансамбль Бандуристок Північної Америки, Канадська Капеля (і т.д.), вживають цей спосіб грання.

Експериментальні стилі - із появи авангардної (avantgarde, experimantal) та експериментальної музики для бандури, появився і оцей стиль грання. Хоча цей стиль вживає Харківський спосіб для грання (і переважно харківські та старосвітські бандури), цей стиль дає перевагу для розвитку авангардної техніки, включаючи і грання з ключем, грання із іншими матеріалами (different tools), різні постановки пальців (various hand positions), ударні звуки (percussive sounds) на бандурі, вироблення інакших звуків на бандурі і т.д. Великим піонером цієї бандурної музики є Юліян Китастих (#9). Безліч його авангардних етюдів для бандури вживають оцей спосіб грання. Інші бандуристи котрі вживають експериментальні стилі включають і Романа Гриньківа і Володимира Войта.

Юліян Китастих -визначний бандурист, композитор, теорист, авангардний (avantgarde) музикант та музиколог.

II. Думи. Дума (duma-epic) — це балада (ballad), жанр фольклорного стилю, або усно-епічний (oral-epic) твір про події в Україні.

II.A Історія (Джерела: «Ukrainian Minstrels», Wiki)

Київська Русь - Думи почалися ще від княжих часів, вперше згадано в Іпатіївському літописі в 1169-у році. В давньоукраїнських рукописних джерелах слово «дума» часто порівнюється на означені думок або мислення. В цих часах, слово «дума» таксамо вживалось для означення жанру пісень котрі вшановували честь померлого лицаря. Княжі думи були важливими в тому, що в них була певна функція в щоденному побуті людей. Форма княжих дум була інколи історична, але більшістю була казкова, релігійна.

- Польський історик Станіслав Сарницький розказує в своїх записах в 1587-у році, що думи княжих часів ще й до тих пір оспівували. (Dumy from 'kniazha' era were still being sung in the 16th century.)

Думи княжих часів були виконані на старих інструментах, наприклад ліра (hurdy-gurdy).

Козацька доба - З розвитком козацької доби в 15-му та 16-му століттях, думи добувають новий інструмент — кобзу. В ці часи думи виконувались на лютних інструментах (lute instruments). Жанр далі розвивається в 17-му столітті.

- **Кобзар** (ака лірник або бандурист) - український народний співець-музикант, виконує важливі історичні пісні або думи, а також і казки та перекази. Кобзарі були творцями, хранителями (defenders) і передавачами епічної традиції у формі в супроводі із своїм інструментом. Кобзарі звичайно були сліпими і мусили мати **поводира** (rovodyr/guide – usually orphaned or very poor boys).
 - **Чому кобзарі були майже виключно сліпими?** В тих часах, коли ще не було достатнього медичного знання та опіки, люди, особливо діти, легко осліпали з різних хворіб (smallpox, cholera, even a severe chill/cold could lead to blindness). В бідному, хліборобському суспільстві кожна особа мусила працювати і допомагати на господарці, так що сліпих хлопців (і навіть муштин) висилали жебрати (beg) тай стати кобзарем/лірником. Кобзарем ставав хтось із потреби, а не з власного бажання або задля музики.
 - Щоб стати кобзарем і бути офіційно визнаним ним, потрібно було пройти трирічне навчання (apprenticeship) в спеціалізованих кобзарських цехах (guilds).
- Думи стають усною газетою людей, і за того що кобзарі передавали важні історичні деталі а також і сучасні події. Героями кобзарів були народні історичні постаті, а саме гетьмани, січові козаки, і бойові походи війська Запорізького.
- В цьому періоді думи передаються усно, від Кобзаря до Кобзаря, і не дуже акуратно збереженні до цих часів - не було ніяких шкіл або вчителів. Уявіть що це гра «телефону» - усне переказування часто міняє форму і значення.

- Одна дума може мати багато зразків. На приклад, в архіві Ягеллонського Університету в Кракові віднайденого 4 зразки із волинського району відомої думи «Козак Голота» (яка датується 10 січня 1684 р.).
- Ще один фактор, котрий впливає на цю проблему збереження дум - **лебединська мова** (Lebydian language of the kobzars). Історики знають, що в кобзарів була своя мова. Саме в цих часах ця мова починала розвиватись.

18те - 19-те століття - Вперше думи починають записувати та нотувати. Видаються книги. Український народ також здатний до великого творчого злету (gathering), про що свідчать пісні, які є уламками великого епосу (epos/epic).

- З початком романтизму (Romantic period), поетичний епос України привертає увагу багатьох науковців. Думи досягають нового етапу в своєму розвитку.

- Видатний український композитор та етномузиколог (ethnomusicologist) **Микола Лисенко** починає роз'їжджати по Україні та записувати народні пісні та тексти, включаючи і думи. Деякі записи включають і мелодії дум у виконанні видатного українського кобзаря **Остапа Вересая**. Із-за нього, думи стають надзвичайно популярними, і пізніше, Вересай відвідує Росію, щоб представляти свої думи в концертній формі. Багато його дум перекликаються (resonate) в Україні на цей час, і за мистецьким розвитком, видатний поет Тарас Шевченко видає свою колекцію творів під іменем «Кобзар.» (В 1860-му році Тарас Шевченко пересилає Вересаєві гроші та свою книгу із підписом: «брату Остапу від Шевченка.»)

Ілюстрація до французької географічної книги — «Малоросійські музиканти — Кобзар Остап Вересай та лірники.»

- Наприкінці 19-го століття видаються багато збірників (collections), в яких автори роблять підсумки вивчення цього жанру і визначають місце для дум серед інших визначних фольклорних жанрів для української музики.

20-те століття - Було визначним в тому, що почалось обговорюватися питання збереження оцього репертуару. На жаль, із приходом комунізму та радянського союзу, доля дум та кобзарів ускладнювалася.

- На початку 20-го століття проходяться багато експедицій та екскурсій по Україні. Дуже видатна експедиція Філарета Колесси (композитор і етнограф) на Наддніпрянську Україну в 1908-му році була здійснена задля збереження традиційного кобзарського репертуару. Деякі включені організатори були Леся Українка, український композитор Гнат Хоткевич та сім'я Квіток (з якої походив Лесі України чоловік, Климент Квітка).

Леся Українка та Климент Квітка слухають кобзаря біля Свято-Успенського собору в Гадячі.

- Родина Квіток відіграла важливу роль в збереженні кобзарської музики за допомогою нещодавно винайденого фонографа (phonograph recorder).
- Також на початку цього століття видатна російська співачка та фольклористка Євгенія Ліньова записала на фонографі багато українських дум. Із-за неї, багато аудіо записів дум збереженні ще і досі.
- Перед Першою Світовою Війною, починаються бандурні групи та колективи, а після війни засновуються капелі бандуристів. Видатні гурти включають і Київську та Полтавську капелі бандуристів.
- З приходом комуністів та включення України до радянського союзу, вперше розвивається мистецтво, але з приходом Сталіна починається величезна репресія української музики. Будь-які українські мистецькі книги, видані в 1920-их роках, виключають із бібліотек, а видатних музикантів та громадських діячів переслідують.

- **Гнат Хоткевич** — видатний український композитор, бандурист, громадський діяч. **Інколи вважається останнім кобзарем**, він часто розїжджав по Україні і виконував кобзарський репертуар (концерт під назвою «Вечір бандури»). Під його рукою, написано багато нових композицій для бандурних ансамблів і для бандури соло, продовжуючи в старовинному дусі. Нажаль, із-за ежовщини (Yezhov/Stalin 30's terror), він, включаючи і сотні більше кобзарів, було розстріляно. Помер в 1938 р.

- Найгрунтовіше (most condensed) наукове видання дум здійснила **Катерина Грушевська** (соціолог, фольклористка, етнограф, культуролог), котра записала багато томів українських народних дум. В додачу до цього збірника, її внесок у дослідження українського героїчного епосу та кобзарів ґрунтується в її історичних записах та дослідженнях. Хоча ця колекція була надзвичайно популярна в Україні в 1920-их роках, в 1931-у році виключено повністю із бібліотек, а дослідниця репресована. Вона була єдиною дитиною Михайла Грушевського, Голови Центральної Ради Української Народної Республіки.

- При кінці 20-го століття продовжуються сучасні дослідження дум. Багато пісень включено до бандурного репертуару.

П.Б Виконання й Зміст Дум (Джерела: <https://tvory.predmety.in.ua/> , <http://kobzari.org.ua/>)

Думи виконують соло в супроводі бандури, кобзи, ліри. Звідси й назва мандрівних народних співаків – бандуристи, кобзарі, лірники. Вони виконують думи в стилі дещо подібним до художньої декламації (artistic recitation). Мандруючи від села до села, кобзарі несли людям не тільки інформацію про різні події, а й ідеї єднання народу в боротьбі проти чужинців, ідеї волі й незалежності, закликали не коритись будь-якій тиранії й приниженню людини, прославляли патріотизм, відстоювали права кожної людини і всього народу на вільне життя, звеличували шанування батьків, роду, вітчизни.

Композиція в думах стала, класична. Як правило, твір розпочинається заспівом (here, an introduction to an epic ballad, but also could be a refrain), який ще називають «заплачкою». Далі йде сама оповідь. Завершується твір кінцівкою (славослів'ям – words of praise), де проголошується хвала героям, подіям і слухачам.

Зміст дум відзеркалює, що вся історія українського народу пройшла в безупинній боротьбі, вічній війні (і по сьогодні!). Тільки в народній поетичній творчості розкривається перед нами вся історія душі народу. Думи часто розказують про козацьке бойове життя й панування військового духу. Але туга (anguish) цілком пронизує (pervades) їх навіть там, де змальовані козацькі тріумфи.

Основні теми народних дум:

- Попадання в турецьку неволю – один із найстарших літературних мотивів дум.
- Тягар неволі – в численних «плачах невольників».
- Мрія визволення з неволі.
- Втеча з неволі. Кінець буває як щасливий, так і трагічний.
- Потурчення (becoming turkic) або побусурмання (becoming Muslim) – майже в кожній думі про турецьку неволю є також і «потурнаки», «недовірки християнські».
- Герць (separate skirmish, duel before battle) з татариним чи турками («Про козака Голоту», «Про Івася Коновиченка»).
- Самотня смерть козака у степу.
- Козацька гульня і поділ здобичі (dividing spoils of war).
- Соціальна боротьба.

Все козацьке життя, яким малюють його думи, пронизане духом товариства. Друге, що кидається в очі в народних думах – сила родинної основи. Вище ж над усе в думах стоїть постать матері.

Часто зазначаються (identify) два «цикли» дум:

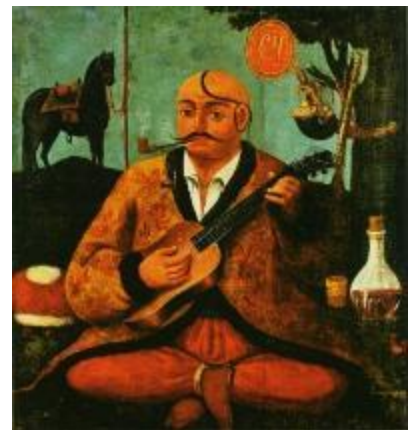
- **Думи про боротьбу з татарами і турками.** В них зображені тяжка турецько-татарська неволя, куди потрапляли козаки і мирне населення («Плач невольників»), врятування невольників («Маруся Богуславка»), перемога козака над поневолювачами («Дума про козака Голоту», «Дума про Самійла Кішку») тощо. У багатьох творах відтворюється козацький побут (describes Kozak lifestyle), наголошується на соціальній нерівності козацтва (comments on societal inequality) («Дума про Феська Ганжу Андібера»).
- **Думи про боротьбу з поляками** (особливо про Хмельницькі повстання 1648-1654 рр.). В історичних думах, присвячених подіям визвольної війни, йдеться про передумови (conditions leading to rebellions), війни, про ставлення українського народу до польської шляхти та про героїчну боротьбу українського народу за визволення. Героями цих творів є насамперед народ, його ватажки (leaders) – Богдан Хмельницький, Максим Кривоніс, Іван Богун, Данило Нечай та інші.

Ще таксамо існують **побутові** (everyday) думи в яких глибоко розкрито народну мораль, засуджено соціальну несправедливість, неповагу в родинних стосунках («Про вдову і трьох синів», «Про сестру і брата»). Серед них трапляються й жартівливі твори («Дума про тещу (mother-in-law)»)

III. Бандура та Символізм (Джерела: Матеріали з 54-ої Орликіяди, Wiki)

«**Душа**». Бандура протягом століть вважалась душою козацького народу. Хоча українська культура цінувала і цінує унікальність бандури, між бандуристами та українськими музикантами існує ще одна особливість: «душа» бандури (the «soul», which also refers to the soundpost, as found in some stringed instruments) допомагає передавати унікальний та резонансний (resonant) звук. На скрипці, її душа допомагає передавати енергію від смичка (bow), але на бандурі пальці щипають ноти, то душа мусить тримати структуру звука. Напевно, люди хотіли мійкувати (mimic) форму скрипки на бандурі, і добавили душу (хоч вона в принципі не потрібна). Хоча ніхто не знає як появилась душа на бандурі, але звук ще й досі стається автентичним. (В кіні «Поводир» іде мова про «душу».)

Козак-Мамай. Образ Козака-Мамая виявився духовним символом українців, уособлюючи (personifying) ідеали народу. Набувши свого значного поширення в Україні 18-19 ст., народна картина «Козак-Мамай» прикрашала чи не кожен українську хату, разом із традиційними іконами. Мамай уособлював народну силу духу, незламність волі в боротьбі з поневолювачами. Зображення Мамая на народних картинах в час, коли Запорізьке Військо вже не існувало, сприймалося як особливий «пам'ятник героїчному минулому українського народу.» Немає іншого твору давнього українського народного малярства який прожив таке довге життя в стількох варіантах, повтореннях і копіях.

На картинах малювали Козака-Мамая в супроводі сакральної (sacred) для українців символіки:

- кобзи, що є символом національних традицій та співучої душі народу;
- коня, що є символом війни, некерованого гніву (unbridled rage) та хоробрості;
- дуба, котрий символізує могутність народу.

Часто на малюнках зображують списа з прапором, козацького штофа (bottle) і чарки. Це були речі, пов'язані зі життям та смертю козака — спис ставили на місці поховання, штоф і чарку клали в могилу — вони нагадували про скороминущість (fleeting) життя та козацьку долю, в якій загроза смерті в бою була повсякденною реальністю (daily reality).

Кінофільм «Поводир». В українському кінофільмі «Поводир» підкреслюється одна важлива особистість кобзарів та їхньої спадщини (heritage). Поводирі (guide) були інколи юними дітьми, часто сиротами (orphans), котрі супроводжували кобзарів. Ці діти інколи були життям кобзарів — приносили їжу, податки. Саме відношення між кобзарем та своїм поводитирем було безцінним та довгим. Вірність Пітера до кобзаря Івана так і динамічно описується у цьому фільмі.

IV. Капеля Бандуристів (Source: Music of Survival) www.bandura.org

IV.A Історія і Розвиток

- **Перший бандурний колектив заснований Гнатом Хоткевичом**, котрий на археологічному з'їзді в Харкові в 1902 р. створив цей гурт.
- Із розвитком мистецьких та музикальних груп, **Перший мистецький колектив був створений бандуристом Василем Ємцем** в серпні 1918 р. Цей гурт не мав назви капелі, а був створений під іменем «Кобзарський Хор.» Перше зібрання не проіснувало довго, із-за того, що багато музикантів постраждали від революційних подій, а інші втекли з України. В 1923 р. колектив знову відновлений, під назвою «Київська Капеля Бандуристів.» Цей гурт включав лише двоє учасників оригінального хору.
- Під час існування Української Народної Республіки, видатний український діяч і генерал Симон Петлюра фондує багато оцих організацій, включаючи обох капель.
- В 1925 р., бандурист Володимир Кабачок створює Полтавську капелю. В 1928 р. Кабачок розпочав співпрацю з композитором Гнатом Хоткевичом, котрий популяризував колектив і підвищив їхній професійний рівень.
- З приходом 1930-их років, Капелі чимало постраждали від сталінських комуністів. Багато бандуристів із обидвох колективів арештовано, а потім — розстріляно. Уряд припиняє оплачувати музикантів починаючи від 1934 р., а в жовтні до самого року обидві капелі ліквідовані. Через період одного року, музиканти із обидвох груп з'єднуються в один колектив під назвою **«Капеля Бандуристів.»**
- Під час другої світової війни, гурт мобілізується на захід. Перед виїздом, получають від міської влади патронат Шевченка, і офіційно затверджують свою назву як **«Українська Капеля Бандуристів імені Тараса Шевченка.»**
- Після виїзду з Києва, колектив перебуває на Волині, де видає концерти. Додаються нові музиканти до складу капелі. В періоді одного року, артисти відбули около 400 концертів у 160 різних районах. В Німеччині, переважно виконували концерти в таборах Остарбайтерів (Ostarbeiters – people from eastern regions forcibly taken by Germans to labor in Germany). Згодом очолює капелю видатний український музикант Володимир Божик. Гурт добуває професійний статус.
- В 1949 р. Капеля переїжджає до Америки. Базується в місті Детройті. В 1950-их та 1960-их роках видає концерти по Європі. Головні керівники в цей період стають Божик та видатний український бандурист і композитор Григорій Китастиий. (Хоча Китастиий залишує капелю на деякий час, повертається в 1968 р. з новим репертуаром.)

- Наприкінці 20-го століття, Капеля гастролює (tours) кожен 2-й рік, і набуває популярність в північній Америці та Австралії.
- В 1984 р. КитастиЙ упокоївся і керівництво перейшло до українського музиканта Володимира Колесника. Під його керівництвом, долучена група молодих співаків, і очолюється 1-а екскурсія по незалежній Україні в Криму. В 1992 р. Капеля здобуває Шевченківську премію від Міністерства Культури та президента Кравчука із-за продовження та розповсюдження української культури в душі.

ІV.Б Головні Особи і Керівники Капелі Бандуристів - Додаткові факти знаходяться в «Додатку» на ст. 25-26.

Василь Ємець - Український бандурист — віртуоз, бандурний майстер, письменник— який ще вчився грати на бандурі від міських майстрів та кобзарів.

Григорій КитастиЙ (#11, #17) - Український композитор, диригент і бандурист, Герой України (Ukr. version of Presidential Medal Of Freedom). Його композиція «Гомін степів» (#17) — одна із найвидатніших композицій для бандурного ансамблю.

Володимир Божик - Український хоровий диригент, композитор, співак-бандурист.

Володимир Колесник - Український музиколог і хормейстер. В 1952 р. закінчив Київську консерваторію, після того переїжджає в Австралію де стає диригентом опери в Сідней. Впливи Колесника на капелю були значними — українська публіка до цих пір вважає Капелю монументальним складом української музики та репертуару.

Олег Махлай - Бандурист, хормейстер українського походження. Після смерті Колесника, очолює капелю бандуристів у 1997 р. Також помагає із розвитком бандурних таборів, включаючи і кобзарську Січ при Емлентоні, Пенсильванія.

- Під його керівництвом, появляється новий репертуар в групі, видаються диски. У 2003 р. очолює 2-у концертну екскурсію по Європі. У 2018 р. Капеля вертається до Києва, де із Київською капелею імені Майбороди відсвяткували століття заснування капелі в концертах.

Василь Ємець

Григорій КитастиЙ

Володимир Божик

Володимир Колесник

Олег Махлай

IV.В Інші сучасні капелі

- **Київська капела імені Майбороди** — оформлена в 1946 р. з тих артистів, які не емігрували із оригінальною капелею. Один із засновників — видатний бандурист Іван Скляр. В другій половині 20-го століття, капела набуває нових інструментів, і створюється уніфікована оркестрова група. Особистість цієї групи є її співпраця із українсько-радянськими композиторами та включення багато обробок українських пісень. www.bandurysty.com.ua
- **Канадська Капеля Бандуристів (#5)** — колектив, створений 1991 р. в Канаді видатним австралійським бандуристом українського походження Віктором Мішаловим. Важливість цієї Капеллі в тому, що активно продовжує плани та наміри композитора Гната Хоткевича, котрий грає важливу роль в їхньому концертному репертуарі. www.banduristy.com
- **Жіночий Ансамбль Бандуристок Північної Америки (Women's Bandura Ensemble of North America - ZHABA) (#3, 4)** — оформлено в 2014 р. з Оксаною Зелінською-Шевчук як художнім керівником ансамблю. Особистість цієї групи в тому, що всі учасники мусять бути бандуристками (всі інші попередні ансамблі включають і співаків, не тільки бандуристів). Репертуар більшості складається із старовинних пісень, але включає і нові композиції та пісні. Також багато із учасників вчать приватно на бандурних таборах, включаючи і Бобрівку (Bobriwka Summer Bandura Seminar). Жіночий Ансамбль Бандуристок видає концерти по всій Північній Америці, інколи співпрацює із українськими ансамблями в різних проєктах. www.banduristka.org

IV.Г Пласт і Бандура (#7, #12)

Великий вплив на розвиток бандури в літніх таборах були Скаутські організації, включаючи і Пласт. Із-за співпраці, ці бандурні табори могли проіснувати до сьогоднішніх часів.

- Перші семінари Кобзарської Січі були базовані на Клівлендській оселі «Писаний камінь» (з виключенням 1 року на Мічиганському курорті-оселі «Діброва»). Після кілька років, Кобзарська Січ переселяється на церковну землю, на оселі Всіх Святих.
- В Канаді появляються скоро літні табори, також базовані на скаутських оселях.
- На «East Coast», очолена учасниками Жіночого Ансамблю Бандуристок, в 2010 р. базується табір на Бобрівці. (Бобрівка — колишня пластова оселя в штаті Конектикут.)
- Концерти на пластових таборах часто видавались, але на сьогоднішньому часі бандуристи завідують таборами і видають презентації про бандуру та українську культуру.

Концерт на Бобрівці.

- Безліч пластунів щорічно вступають до бандурних таборів щоби вивчати цей унікальний інструмент.

Після концерту на Кобзарській Січі, 2016 р.

IV.Г Титани Бандури – (Titans of Bandura) Могутні бандурні композитори.

Остап Вересай (#16) - Остап Вересай був блискучим імпровізатором. Багато його репертуару складалось із тем, на котрі міг би підкласти музику. Одна із його найпопулярніших п'єс — це «Дума про бурю на чорному морі.» Ця дума досить динамічно передає хвилювання та страждання моряків на морі. Вересай передає ефекти хвилі та шторму із постійними хвилястими ефектами на бандурі, та мелодії майже завжди опускаються по тону наприкінці. В цій пісні композитор не дає слухачам будь-якої перерви, музика постійно рухається вперед.

Гнат Хоткевич (#10) - Хоча Хоткевич написав близько 600 музичних творів, більшістю із них пропало із приходом комуністів у 1930-их роках. Із збережених творів, одна незабутня пісня описує життя в Криму - «Невільничний ринок у Кафі.» На початку, турецькі та татарські мелодії перекликаються у цій пісні, хоча із часом починаються українські мотиви котрі супротивляють оригінальній музиці. Ця розмова між кримською музикою та українською музикою створює оцю історичну атмосферу у колишній Кафі.

Григорій Китастиий (#11, #17) - Найвідоміша п'єса Григорія Китастого — це «Гомін степів.» (#17) Хоча існують багато версій цього твору, оригінально був написаний для Капелі бандуристів. Ця п'єса вважається одною із найважливіших композицій для бандури. П'єса починається із тихеньким дроном, потім вступає мелодія. Майже вся атмосфера у цій композиції відображає широку природу українських степів. Інколи звучать підструнки, імітуютьвітер або бурю. В оцій першій частині музика більш природня,

Оригінальний рукопис Г. Китастого.

не чути української пісні. Але наступаючи у другу частину, появляються більш народні мотиви, інколи переплітаючись із степовим резонансом. Наприкінці, композитор вертається до природних тем і закінчує досить загадково цей 'гомін.'

Віктор Мішалов (плейлист 1, #4) - австралійський бандурист, композитор, аранжувальник українського походження. Закінчив Київську національну консерваторію під псевдонімом Віктор Мізинець. Після закінчення диплом, подорожував по світу і виконував рідкісні твори для бандури. Його унікальність у бандурному світі в тому, що докінчив і аранжував багато незакінчених творів Хоткевича, включаючи і закінчення до відомої п'єси «Байда.» Мішалов також закодував і надрукував книгу техніки для бандури, також оригінально написано Хоткевичем. Підчас його перебуття у Канадській капелі, багато цих творів були включені до її репертуару.

Юліян Китастиий (#9) - Юліян Китастиий - американський композитор, співак, диригент, кобзар, бандурист, сопілкар українського походження. Закінчив Університет Конкордія по композиції і вокалу. У 1980-их роках був членом українських ансамблів у Нью-Йорку, подорожував по Європі і по Північній Америці. Стиль його грання очевидно у фільмі «Поводир.» Музикальна діяльність Китастого досить велика - багато імпровізацій, етюдів, та творів написано для бандури його рукою. Китастиий також займається фольклорною музикою і аранжує думи.

Оксана Герасименко (#18) - українська бандуристка, композитор, заслужений діяч України. Її сестра, Ольга, дружина американського композитора українського походження Юрія Олійника. Після закінчення Львівської консерваторії, виступала у Європі та подорожувала по Україні із класичним репертуаром для бандури. Згодом, з бандурою починає настроювати по Америці, багато її п'єс доходять до рук діаспори. Одна із її більш відомих п'єс - «Елегія.» В цій п'єсі, композитор бере впливи із класичної та народної музики, створює емоційно напружену атмосферу. Чути український сум і як він переплітається із красивою музикою та акордами.

VI. Бандура у Сучасному Світі та Побуті

Бандура в сьогоднішньому часі популяризується також і в естрадній музиці та і в поп-музиці. Формуються нові ансамблі котрі намірюються популяризувати бандуру у сучасній музиці. Більшість музики віддаляється від фольклору і базується на попсі.

V&V Project (#1) - Створений у 2009 р. студентами Київської консерваторії Сергієм Шамрайєм та Тетяною Мазур.

- Проект базується популяризувати бандуру та боян як естрадних інструментів.
- Їхнє дебютне відео, «Nothing Else Matters» (Metallica), набуло понад 5 мільйон слухачів та попало у YouTube Trends.
- Їхні сучасні проекти більшістю базуються над каверами (covers) різних американських та інтернаціональних пісень, подорожують по Європі та Україні із концертами.

Шпилясті Кобзарі (#14) - Створений восени 2010 р. випускниками Стрітівської школи кобзарського мистецтва.

- Засновник і лідер гурту - Ярослав Джусь, випускник Київського педагогічного університету Драгоманова.
- Гурт виконує кавер версії світових хітів та українських народних пісень. На їхню думку, бандура має всі можливості для виконання сучасного репертуару.
- Гурт виступає на багатьох українських музичних ток-шоу (talk shows), а також і подорожує по Європі та по інтернаціональних музичних фестивалях.

НаОні (Національний Оркестр Народних Інструментів) (#2) - Оркестр створений у 1969 р.

- Основою концертних програм оркестру є народна інструментальна музика всіх регіонів України. Оркестр не базується на естрадній музиці, а намагається популяризувати народну музику у сучасних каверах.
- Оркестр також аранжує і твори української класики та сучасних композиторів.

VII. Нове Мислення Кобзаря – Кобзарство в Контексті Російсько-Української Війни

В липні і серпні 2021 р. Фонд «Демократичні ініціативи» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова провів соціологічне дослідження (poll) в якому українці давали відповіді щодо культурних творів, яких вважають символами України та митців, які зробили внесок у становлення України за 30 років незалежності. На першому місці серед культурних творів - *«Кобзар» Тараса Шевченка*. Серед митців українці вибрали *Святослава Вакарчука* та *Андрія Кузьменка*.⁶

У той час українці й гадки мали, що менш півроку пізніше, 24 лютого 2022 р., розпочалася б повномасштабна війна Росії проти України. Але дослідження було переднауковим (prescient) – символи та постаті, які українці вважали центральними для української ідентичності, об'єдналися на початку війни, щоб стати сучасним поняттям кобзаря в порі боротьби не лиш за незалежність держави, а за саме існування українського народу.

Святослав Вакарчук (лідер гурту «Океан Ельзи»). До великої міри втілює думку сучасного кобзаря. В перші дні війни Вакарчук уклав контракт із Збройними Силами України і тепер має звання лейтенанта ЗСУ. Від самого початку війни музикант займається волонтерською роботою, постійно їздить до захисників, виступає у найбільш небезпечних містах, піднімаючи моральний дух усіх українців. Одночасно Вакарчук продовжує писати нові пісні та записувати нові відео. На цих відео – українські військові. А оборонцям Маріуполя – присвятив свою нову пісню «Місто Марії»⁷, яка вже стала символом незламності.

Андрій Кузьменко (лідер гурту «Скрябін»). Музикант загинув трагічно в 2014 р., але його вплив на моральний дух відчувся в перших днях війни. У квітні 2022 р. зірки української музики переспівали пісню Кузьми «Місця щасливих людей» але пристосували до трагедії війни – тепер в ній згадуються Ірпінь, Чернігів та інші постраждали від війни міста.⁸ Це дума 21-го століття: твір про події на фронті, який мережею (by internet) мандрує Україною.

Андрій Хливнюк (лідер гурту «Бумбокс»). Мало хто вплинув на поширення української пісні по всьому світі в час війни, як Хливнюк. Коли в Україну прийшла війна, Хливнюк одразу записався до територіальної оборони (territorial defense) Збройних Сил України. І в один із перших днів на посту заспівав навпроти Софіївського собору в Києві стрілецьку пісню «Ой, у лузі червона калина».⁹ Співаки різних держав почали виконувати пісню, перетворюючи її в символ світової підтримки українського народу в його боротьбі з Росією. Найбільш відомий запис пісні - виконання гурту «Pink Floyd»¹⁰.

Джамала. 4-го березня – менше двох тижнів після вторгнення – співачка Джамала виконала пісню «1944»¹¹ (з якою перемогла у конкурсі в 2016 р.) на Національному відборі на Євробачення-2022 у Берліні. Було зібрано 3.3 мільйона євро на допомогу Україні.

⁶ https://novyny.online.ua/kobzar-gimn-svyatoslav-vakarchuk-ukrayintsiv-zapitali-pro-simvoli-derzhavi-chasiv-nezalezhnosti_n835852/

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=Y6lgEX1DbXE>

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=LfdsJylw3CU>

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Bds1S1jUfWg>

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=jpb5mltwBr4>

¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=8RJV2ua7_EY

Kalush Orchestra. 15-го травня Гурт Kalush Orchestra переміг на Євробаченні-2022 й закликав світ врятувати Маріуполь та Азовсталь. На наступний день після своєї перемоги Kalush Orchestra випустив новий кліп на пісню «Стефанія»¹², який знімали у понищених війною Ірпені, Бородянці, Бучі. Пісня стала справжнім міжнародним хітом - і ще одним прикладом сучасної думи.

Христина Соловій. 7-го березня співачка Христина Соловій випустила пісню «Українська лють»^{13, 14} на підтримку українських воїнів. Соловій заявила, що їздить Україною, бо це її культурний фронт. У благодійному турі (charity tour) «Українська лють» вона збирає гроші на підтримку українських воїнів. «Століттями українці з піснею йшли до бою, у пісні виливали болі від поразок і радості від перемог. Роль українських музикантів зараз – продовжувати і примножувати цю культурну традицію, вона наближає нас до перемоги.»¹⁵

Гліб Бабіч. 28-го липня на фронті помер 51-річний військовий, поет, керівник громадської організації «Республіка. Брати по Зброї». В 2014 р. Бабіч пішов добровольцем в АТО (Анти-терористична Операція), він часто писав про війну. Під час служби у 10-тій гірсько-штурмовій бригаді, Бабіч написав їхній гімн «Подай зброю мені, брате», який виконав український рок-гурт «Kozak System».¹⁶ Пише керівник гурту, Іван Леньо, «Ми написали з тобою «Подай зброю», «Сила і зброя», «Досить сумних пісень», «Свобода наче любов», «Мольфар», «Ті, що тримають небо над Різдом». У нас залишилася одна пісня, яку ми мали видавати буквально на днях - «Не покинь». Ніколи б не подумав, що саме вона стане прощальною в нашому з тобою житті. » Гурт видав цю пісню з початком серпня 2022 р.¹⁷

Юрій Фединський. (#13) На кінець згадаємо ще і традиційних кобзарів, які також пристосовуються до сучасних часів. Музикант Юрій Фединський народився у США, а наразі мешкає на Полтавщині, де він заснував кобзарський цех (guild). Разом з трьома іншими музикантами, він влаштував концерт для поранених бійців і показав, як виглядає сучасна пісня в історичній традиції. Він вважає, що час для кобзарства настав, але з оновленим репертуаром – «Це спеціально підібраний – революційний – репертуар», — повідомив Фединський. До нього зокрема ввійшла пісня «Ой у лузі червона калина», яку можна зараз вважати найвідомішою українською піснею у світі.¹⁸

«Кобзарство — символ української національної культури, непереможності й нескореності, волелюбної вдачі українського народу...»¹⁹

Тому традиція кобзарства невмируща – продовжується, розвивається, процвітає.

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=Z8Z51no1TD0>

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=PqVCQEthhOU>

¹⁴ Пісня «Українська лють» згадує Байрактари (Bayraktar - Turkish drone) та Джавеліни (Javelin – US-made anti-tank missile), які українцям стали символами перемоги.

¹⁵ <https://poglyad.tv/hristina-soloviy-moya-dumka-pro-ukrayinsku-pisnyu-yak-zbroyu-article>

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=IDN76h4-HRM&t=4s>

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=YdVJclMC7R4>

¹⁸ <http://iz.com.ua/zaporoje/dlya-poranenih-biytsiv-u-viyskovomu-shpitali-vlashtuvali-unikalniy-kontsert>

¹⁹ Енциклопедичний словник символів культури України / За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. — 5-е вид. — Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В.М., 2015.

Плейлисти на YouTube.

Перший плейлист говорить про створення бандури, про процес вироблення бандури, і т.д. У цій збірці також знаходяться 3 різні майстри, котрі ділитимуться своїми ідеями, концепціями, та думками про цей інструмент. **Знаходяться відео по українськи і по англійськи. Знаємо і розуміємо, що вживають багато незнаних і технічних слів. Ціль – щоб ви бачили і загально зрозуміли процес (старомодний і модерний) будови інструмента.**

Про бандуру:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLKrsesoK8RY5xKSNfavSCP3vKD4pEbZY3>

1. Юрко Кочержинський та «Кобзарськи Цех (guild)».
2. Виготовлення бандури. Євген Макоцьоба.
3. Andy Birko – Bandura Maker
4. Vetzal Bandura (Чи спізнали бандуриста при кінці відео?)

Другий плейлист показує бандурні вистави та відомих українських бандуристів. Представлятимуться різні групи та ансамблі а також і сольні музиканти. Нагадуємо, що всі п'єси, котрі аналізовані в цьому папері, являються у аудіо та відео записих на цьому плейлисті. Також, більшістю згаданих тут бандуристів являються тут і ділитимуться своїм гранням.

Бандурні вистави та музиканти:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLKrsesoK8RY4dmi3bITssQDYF1FsUYv8D>

1. «Requiem for a Dream» – **V&V Project**
2. «Ой, ходить сон» – Олег Скрипка та **НАОНІ**
3. «Марічка Маруся» – **UBC & WBE Joint Concert in Detroit**
4. **Women's Bandura Ensemble of North America** – Leonard Cohen's «Hallelujah»
5. «Ой у полі верба» – **Canadian Bandurist Capella**
6. Георгий Матвиив – «Deja Vu»
7. **Bandura at Bobriwka 2019** – «The Rising Star»
8. **ODUM Bandura Camp 2014**
9. **Юліян Китастиий** - «Подорож»
10. **Гнат Хоткевич** – Музичний малюнок «**Невільничий Ринок у Кафі**»
11. «Червоні Маки» (Gliere/**Kytasty**) – Marko Farion
12. **Kobzarska Sich 2013** - «Кучері»
13. **Юрій Фединський** - «Імпровізація»
14. **Шпилясті кобзарі** – «Мила Моя» («Я піду в далекі гори»)
15. «Пливе Кача» – Тарас Яницький – ансамбель Дніпро м. Київ
16. «**Дума про бурю на Чорному Морі**»
17. «**Гомін Степів**» (**Китастиий**) – Марко Фаріон
18. **Оксана Герасеменко** - «Елегія»

Кінцеве слово. Цілком можливо, що ваш улюблений спортсмен не згадувався на цих сторінка. Є багато видів спорту (вітрильний спорт, бальні танці, і т.д.) які могли бути включені. Тема виявилася глибокою та широкою, і складно було відібрати інформацію та не переповнитися статистикою. Ми очікуємо побачити, що ви навчилися і як ви це презентуватиме в листопаді. До зустрічі на 58-мій Орликіяді!

Матеріяли приготували

Максим Махлай, член Капелі Бандуристів

пл. сен. Таня Кость, Орл.

пл. сен. Ліда Рижій, Орл.

=====

ДОДАТОК

Важливі й цікаві інформації, але ці додаткові факти не знаходитемуться в питаннях до Інтелектуального Змагу.

IV.Б Головні особи і керівники капелі бандуристів

Василь Ємець - Український бандурист — віртуоз, бандурний майстер, письменник— який ще вчився грати на бандурі від міських майстрів та кобзарів. Цей досвід поміг йому в університеті.

- В університеті створює музикальні групи, від цього розширює свою популярність як музикант. Після першої світової війни створює кобзарський хор в Києві.
- Після ліквідації 1-го гурту, в 1920 р. Ємець емігрує. Видає сольні концерти, привертає багато нових слухачів до української музики. Займається композицією, і багато з його репертуару включено до капелянського репертуару.
- Після великого та довгого періоду видавання концертів, Ємець вселяється в Лос-Анджелесі, де згодом помирає.

Григорій Китастиий (#11, #17) - Український композитор, диригент і бандурист, Герой України (Ukr. version of Presidential Medal Of Freedom). Його композиція «Гомін степів» (#17) — **одна із найвидатніших композицій для бандурного ансамблю.**

- Після закінчення музичного технікуму, в 1935 р. долучається до залишків Полтавської і Київської капель. Вперше став концертмейстером, а потім — заступником мистецького керівника.

- Під час другої світової війни, почав займатися композицією. Багато його пісень стали популярними серед українськими партизанами.
- Підчас еміграції, стає мистецьким керівником Капелі бандуристів.
- Помер в 1984 р. у Каліфорнії.

Володимир Божик - Український хоровий диригент, композитор, співак-бандурист.

- Навчався в Львівській консерваторії, після закінчення стає мистецьким керівником оперного театру.
- В 1946 р. стає диригентом Капелі бандуристів. Його композиції включені до капелянського репертуару.
- Помер в 1991 р. у Каліфорнії, перед незалежністю України.

Володимир Колесник - Український музиколог і хормейстер.

- В 1952 р. закінчив Київську консерваторію, після того переїжджає в Австралію де стає диригентом опери в Сіднеї.
- Після смерті Китастого, очолює Капелю бандуристів. Під його керівництвом, Капеля вперше відвідує Україну.
- Під його керівництвом, колектив удостоєний Державної премії імені Тараса Шевченка у 1992 р.
- Впливи Колесника на капелю були значними — українська публіка до цих пір вважає Капелю монументальним складом української музики та репертуару.
- Помер в 1997 р. у Канаді.

Олег Махлай - Бандурист, хормейстер українського походження.

- Після смерті Колесника, очолює капелю бандуристів у 1997 р. Також помагає із розвитком бандурних таборів, включаючи і кобзарську Січ при Емлентоні, Пенсильванія.
- Під його керівництвом, появляється новий репертуар в групі, видаються диски. У 2003 р. очолює 2-у концертну екскурсію по Європі. У 2018 р. Капеля вертається до Києва, де із Київською капелею імені Майбороди відсвяткували століття заснування капелі в концертах.